

Nr 90.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tillbyggnads- och ändringsarbeten för skeppsgossekårens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning; given Stockholms slott den 14 februari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Harald Malmberg.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 februari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDEVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen, statsrådet Malmberg anför:

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln, punkten 106, föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den proposition i ämnet, som kunde komma att till riksdagen avlätas, tillsviðare för vissa tillbyggnads- och ändringsarbeten för skeppsgossekårens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning för budgetåret 1930/1931 beräkna ett extra reservationsanslag av 113,000 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 1 saml. 72 häft. (Nr 90.)

Jag anhåller nu att få underställa detta ärende Kungl. Maj:ts prövning. Till en början torde böra lämnas en kortfattad redogörelse för den tidigare behandlingen från statsmakternas sida av frågan om skeppsgossekårens i Marstrand förläggning.

Alltsedan år 1907 har en skeppsgossekår varit förlagd till Marstrand, där inkvartering beretts skeppsgossarna å kasernfartyget Norrköping. På grund av att detta fartyg visat sig vara mindre lämpligt för ifrågavarande ändamål, hava förslag om ändring i förläggningsförhållandena tid efter annan framkommit. Sålunda framlades i ett av vissa sakkunniga den 10 december 1917 avgivet betänkande förslag om kårens kasernering i land enligt olika alternativ. Innan statsmakterna fattat beslut i anledning av de sakkunnigas förslag, upptogs frågan om skeppsgosseinstitutionen till behandling av försvarsrevisionen, som i sitt den 15 mars 1923 avgivna betänkande rörande revision av Sveriges försvarsväsende föreslog, att Marstrandskåren skulle indragas och samtliga skeppsgossar förläggas till Karlskrona.

Detta förslag upptogs dock icke i 1924 års försvarsproposition, enligt vilken Marstrandskåren tillsviðare skulle bibehållas på sin dittillsvarande förläggningsplats. Däremot anslöt sig försvarsutskottet vid nämnda års riksdag för sin del till försvarsrevisionens förslag om ifrågavarande kårs indragning. Varken nämnda proposition eller utskottets förslag vann emellertid riksdagens bifall.

Förslaget om Marstrandskårens indragning återupptogs i 1925 års försvarsproposition. I samband härmed föreslogs en utökning av numerären vid skeppsgossekåren i Karlskrona, vilken skulle förbliva förlagd i sin dittillsvarande kasern. Eventuellt bristande utrymme därstädes avsågs att beredas antingen genom en tillbyggnad eller ock genom anlåtande av ett logementsfartyg.

Försvarsutskottet vid 1925 års riksdag framhöll i sitt utlåtande nr 1, att utskottet i fråga om skeppsgossarnas förläggning endast ansett sig kunna välja mellan tvenne alternativ, nämligen i ena fallet en påbyggnad av skeppsgossekasernen i Karlskrona och i andra fallet bibehållande tillsviðare av en förläggning i Marstrand med utbyte av logementsfartyget Norrköping mot annat logementsfartyg, eventuellt »Thule» eller »Göta». Ehuru det senare alternativet skulle komma att föranleda större kostnader, fann utskottet med hänsyn till de fördelar, som en delad förläggning av skeppsgossarna skulle medföra, sig böra förorda detsamma. Emellertid ansåg utskottet det önskvärt, att en utredning verkställdes, huruvida icke en förläggning till Nya Varvet eller eventuellt annan plats kunde med utnyttjande av ledigblivna etablissemang visa sig ur såväl ekonomisk som andra synpunkter fördelaktigare än förläggningen i Marstrand.

Vad utskottet sålunda anfört lämnades av riksdagen utan erinran.

I anslutning till en av marinförvaltningen och chefen för marinstaben gjord framställning föreslog Kungl. Maj:t sedermera i 1926 års statsverksproposition, att den i Marstrand förlagda skeppsgossekåren skulle förflyttas till Nya Varvet i Göteborg, och att medel skulle ställas till förfogande för

verkställande av vissa för skeppsgosseförläggning å Nya Varvet erforderliga tillbyggnads-, ändrings- och reparationsarbeten.

Detta Kungl. Maj:ts förslag vann emellertid icke bifall av riksdagen, som gentemot detsamma framhöll, bland annat, att kårens förflyttning till Nya Varvet skulle medföra en blandad förläggning av skeppsgossar och vuxet manskap, vilket icke vore lämpligt. Även den omständigheten, att Nya Varvet vore beläget i omedelbar närhet till en storstad, vore enligt riksdagens mening ett skäl, som talade mot det framlagda förslaget. Riksdagen ansåg därför, att skeppsgossekåren åtminstone tillsvidare borde kvarbliva i Marstrand och en allsidig utredning verkställas rörande dess blivande förläggning.

Sedan chefen för försvarsdepartementet, jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t, tillkallat särskilda sakkunniga för att verkställa den av riksdagen begärda utredningen, avgåvo dessa sakkunniga den 19 oktober 1927 betänkande och förslag i ämnet. Utredningen i fråga var huvudsakligen inriktad på en jämförelse mellan Marstrands och Nya Varvets lämplighet såsom förläggningsplats för skeppsgossar. Flertalet av de sakkunniga, som funnit de av riksdagen anförda betänkligheterna mot förslaget om en förläggning till Nya Varvet vara i huvudsak befogade, hade kommit till den upfattningen, att Marstrand vore att föredraga, och föreslogo för den skull, att den till nämnda plats förlagda skeppsgossekåren skulle förbliva därstädes och inkaserneras i land i Karlstens fästning i enlighet med ett av de sakkunniga uppgjort förslag, vars genomförande beräknades betinga en engångskostnad av 230,000 kronor. De sakkunniga förutsatte härvid, att det borde ankomma på marinförvaltningen att, innan förslaget komme till utförande, med Marstrands stad träffa bindande uppgörelse rörande de förbindelser, staden vid kårens kvarblivande förklarar sig vilja ikläda sig — nämligen att dels genom ombyggnad utvidga och förbättra stadens gymnastiklokal, dels anlägga idrottsplats, dels ock anskaffa färskvatten till fästningen, för den händelse tillgången å sådant därstädes ej skulle vara tillräcklig — eller som i övrigt av marinförvaltningen prövades erforderliga och möjliga att uppnå.

I över betänkandet avgivet gemensamt utlåtande den 24 november 1927 förklarade sig marinförvaltningen och chefen för marininstaben anse, att en förläggning av skeppsgossekåren å västkusten kunde äga rum antingen i Marstrand eller till Nya Varvet under förutsättning, att vissa förläggningsanordningar m. m., som av myndigheterna angivits såsom erforderliga å respektive platser, komme till utförande. Engångskostnaderna för dessa anordningar i Marstrand beräknades av myndigheterna uppgå till 480,000 kronor eller 250,000 kronor utöver det av de sakkunniga för ändamålet beräknade beloppet. För Nya Varvet beräknades motsvarande kostnader till 126,000 kronor. Även i fråga om de årliga kostnaderna skulle en förläggning till sistnämnda plats enligt myndigheternas åsikt ställa sig gynnsammare än en förläggning till Marstrand. Då härtill komme, att en förläggning till Nya Varvet även med avseende å inkasernering och ur hygienisk synpunkt erbjöde åtskilliga fördelar i förhållande till Marstrandförslaget, hade myndigheterna ansett sig böra förorda en förläggning till Nya Varvet.

I den proposition angående skeppsgossekårens i Marstrand förläggning (nr 148), som avläts till 1928 års riksdag, framhöll föredragande departementschefen, att Nya Varvet enligt hans förmenande ur vissa av honom angivna synpunkter vore vida underlägset Marstrand i fråga om lämpligheten såsom förläggningssort för skeppsgossekåren. Den i ärendet förebragta utredningen hade ådagalagt, att en fullt nöjaktig förläggning för skeppsgossekåren kunde anordnas i Karlstens fästning. De av marinförvaltningen och chefen för marinstaben angivna engångskostnaderna, 480,000 kronor, för en dylik förläggning ordnande syntes departementschefen kunna avsevärt nedbringas. Sålunda kunde en av myndigheterna upptagen utgiftspost å 86,000 kronor för uppförande av ett nytt exercis- och gymnastikhus helt bortfalla, då Marstrands stad erbjudit sig att låta verkställa en utvidgning av det redan befintliga, staden tillhöriga gymnastikhuset, vilket därefter torde bliva fullt tillfredsställande för kårens behov. Även åtskilliga andra av myndigheterna beräknade utgiftsposter syntes kunna uteslutas eller i varje fall icke oväsentligt minskas, varigenom engångskostnaderna borde kunna hållas inom en kostnadsram av 350,000 kronor.

Ehuru särskilt engångskostnaderna ställde sig ej oväsentligt dyrare vid en förläggning av skeppsgossekåren till Marstrand, talade dock enligt departementschefens mening så övervägande skäl för kårens definitiva förläggning till nämnda plats, att han funne sig böra förorda detta alternativ, dock under förutsättning, att staden vidhölle sina gjorda erbjudanden. Det borde ankomma på marinförvaltningen att härom träffa bindande avtal med stadsfullmäktige i Marstrand, vilket avtal borde föreligga, innan Kungl. Maj:ts meddelade beslut i förläggningsfrågan.

Det syntes departementschefen nödvändigt, att vissa arbeten för kasernförläggningens ordnande i land påbörjades redan under budgetåret 1928/1929. För bestridande av kostnaderna härför borde i första hand anlitas det belopp av 77,000 kronor, som återstode av de utav 1925 års riksdag för omändring av f. d. pansarskeppen Göta och Thule till logementsfartyg till förfogande ställda medel. För den skull borde riksdagens medgivande att för ifrågavarande ändamål disponera sagda belopp inhämtas. Framställning om ytterligare medelsanvisning för förläggningens ordnande kunde däremot anstå till nästföljande år.

I enlighet med vad departementschefen sålunda anfört, föreslog Kungl. Maj:ts riksdagen att dels besluta, att den till Marstrand förlagda skeppsgossekåren skulle kvarbliva på sin nuvarande förläggningssort och, sedan erforderliga omändringsarbeten blivit verkställda, förläggas i land i Karlstens fästning, dels ock medgiva, att av de utav 1925 års riksdag för omändring av f. d. pansarskeppen Göta och Thule till logementsfartyg till förfogande ställda medel finge tagas i anspråk ett belopp av 77,000 kronor för verkställande av vissa för skeppsgosseförläggningen i Karlstens fästning erforderliga tillbyggnads- och ändringsarbeten.

Detta förslag blev av riksdagen bifallet.

Genom brev den 14 juni 1928 anbefallde Kungl. Maj:t marinförvaltningen och chefen för marinstaben att, med beaktande av vad föredragande departementschefen anført i det vid förenämnda proposition angående skeppsgossekårens i Marstrand förläggning fogade utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag, jämte kostnadsberäkningar och av riksantikvarien granskade arbetsritningar, till skeppsgossekårens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning. Härjämte uppdrog Kungl. Maj:t genom samma brev åt marinförvaltningen att med stadsfullmäktige i Marstrand träffa för staden bindande avtal rörande de erbjudanden, som från stadens sida gjorts under förutsättning, att skeppsgossekåren komme att kvarbliva i Marstrand; och skulle detta avtal sedermera underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Med skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 juni 1929 hava *marinförvaltningen* och *chefen för marinstaben* överlämnat kostnadsförslag och arbetsritningar för skeppsgossekårens i Marstrand förläggning jämte avtal med Marstrands stad samt därvid anført i huvudsak följande.

Marinförvaltningen hade anmodat stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm att i enlighet med de närmare direktiv, som ämbetsverket på grund av statsmakternas beslut i ämnet samtidigt lämnat, låta utarbета förslag till skeppsgossekårens förläggning i Karlstens fästning jämte därtill hörande kostnadsberäkningar och ritningar.

Det i anledning härav uppgjorda förslaget hade slutat å en summa av 350,000 kronor. I överensstämmelse med föreskriften i förenämnda brev den 14 juni 1928 hade detsamma underställts riksantikvarien för granskning. Denne hade emellertid icke kunnat godkänna förslaget ur arkitektonisk synpunkt utan hemställt, att byggnadsstyrelsen i samråd med honom måtte erhålla i uppdrag att omarbета detsamma. På grund härav hade myndigheterna den 29 augusti 1928 anhållit, att byggnadsstyrelsen i samråd med riksantikvarien ville verkställa ifrågavarande omarbetning. I skrivelse den 6 december 1928 hade emellertid byggnadsstyrelsen med anledning av myndigheternas nyssberörda framställning föreslagit, att det av dem upprättade förslaget till om- och påbyggnad av Karlstens fästning måtte underkastas en omarbetning efter vissa av styrelsen i skrivelsen närmare angivna riktlinjer. Samtidigt hade styrelsen anhållit, att densamma jämte riksantikvarien i sinom tid måtte bliva satt i tillfälle att slutligt granska ett sålunda eventuellt omarbetat ritningsförslag.

På grund härav hade marinförvaltningen den 19 december 1928 anmodat stationsbefälhavaren i Stockholm att åt varvschefen därstädes uppdraga att vidtaga de ändringar i det uppgjorda förläggningsförslaget, som föranleddes av byggnadsstyrelsens nyssnämnda förslag, och hade det omarbetade ritningsförslaget därefter granskats av byggnadsstyrelsen och riksantikvarien samt befunnits i huvudsak kunna godkännas. Slutligen hade byggnadsstyrelsen hemställt, att densamma måtte sättas i tillfälle att före arbetenas utförande granska den arkitektoniska detaljutbildningen, och komme marinförvaltningen att i sinom tid bereda styrelsen tillfälle härtill.

Kostnaden för det av myndigheterna överarbetade förslaget vore 16,000 kronor högre än för det ursprungligen uppgjorda förslaget, som slutade å 350,000 kronor, och uppginge sålunda till 366,000 kronor.

Förslaget vore uppgjort med hänsyn till förläggning av 150 gossar, varvid en luftkub beräknats av 16 kubikmeter för varje gosse. Den nuvarande

skeppsgossekårens i Marstrand storlek vore genom generalorder nr 572/1928 fastställd till 167 gossar, vilket antal kunde något ytterligare utökas beroende på antalet vakanser inom sjömanskåren. Myndigheterna ville emellertid framhålla, att kasernutrymmet medgäve en förläggning av det genom generalordern fastställda maximiantalet gossar, varvid dock luftkuben för varje gosse minskades till omkring 13 kubikmeter.

Såsom framginge, bland annat, av en av ingenjören vid Stockholms vattenledningsverk J. F. Bergström verkställd, myndigheternas skrivelse bifogad utredning, borde ett reningsverk anordnas för renande av det vatten, som toges från fästningsområdet och från Koön. Kostnaden härför uppginge till 10,000 kronor. Anläggandet av ett dylikt reningsverk ansåge myndigheterna vara nödvändigt.

För förläggningen erfordrades även en del lösa inventarier, såsom bord, bänkar, stolar, sängar m. m., vilken materiel myndigheterna förutsatte till stor del kunna erhållas dels från flottans förråd, dels i övrigt från inom försvaret i samband med genomförandet av 1925 års försvarsordning ledigblivna etablissemang. I myndigheternas utlåtande i ämnet den 24 november 1927 hade härför beräknats 10,000 kronor, och ansåge myndigheterna denna summa fortfarande nödvändig, särskilt som densamma även vore avsedd till att bestrida kostnaderna för sådana inventariers transport till Marstrand.

I propositionen nr 148/1928 angående skeppsgossekårens i Marstrand förläggning hade föredragande departementschefen framhållit, att den i det av myndigheterna den 24 november 1927 avgivna kostnadsförslaget beräknade utgiften av 86,000 kronor för uppförande av ett nytt exercis- och gymnastikhus kunde helt bortfalla, enär en utvidgning av det redan befintliga, staden tillhöriga gymnastikhuset, som staden erbjudit sig att låta verkställa, torde vara fullt tillfredsställande för kårens behov, och hade 1928 års riksdag ej haft något att erinra häremot. Emellertid måste, innan påbyggnaden av Södra donjongen kunde taga sin början, de å vinden av densamma placerade kanonerna m. m., vilka användes för skeppsgossarnas riktnings- och skjutövningar, flyttas till annan plats. Då såsom nyss framhållits något nytt exercis- och gymnastikhus ej avsåges att uppföras, och dessa kanoner ej kunde placeras i stadens gymnastikhus, måste desamma flyttas till annan plats. Någon annan möjlig plats än den s. k. Fyrkanten i fästningen finnes ej för berörda ändamål. Marinförvaltningen komme emellertid framdeles att, sedan erfarenhet vunnits om de förbättringar i belysningsförhållanden m. m. i Fyrkanten, som betingades av nyssberörda övningars bedrivande därstädes, göra framställning om medel för utförande av sådana förbättringar, därest så skulle visa sig erforderligt.

I sitt utlåtande i ämnet den 24 november 1927 hade myndigheterna bland annat anfört, att myndigheterna ansåge, att vid en permanent förläggning vatten- och värmeledning måste införas i det nuvarande expeditions- och sjukhuset, vilket föranledde en merkostnad av 10,000 kronor. Även om vidtagandet av dessa åtgärder medförde modernisering av ifrågavarande lokaler, komme likväl deras från förläggningen i övrigt avskilda läge att medföra åtskilliga olägenheter. Så t. ex. måste skeppsgossarna ofta under tjänstetid kallas till kompaniexpeditionerna, och ju längre bort dessa befunno sig, desto större tidsspillan uppstode. Att sjukhuset läge avlängset från kasernen medförde givetvis också stora olägenheter, ej minst att maten till de sjuka måste bäras lång väg. Myndigheterna hade vid avgivandet av utlåtandet i fråga även haft under omprövning, huruvida ej expeditionslokalerna och sjukstugan borde flyttas till inre kasernen och de där befintliga bostäderna i stället flyttas till förstnämnda lokaler. Härigenom skulle alla anordningar för skeppsgossarnas inkasernering och utbildning m. m., med undantag för

gymnastiklokalen och vissa i Södra strandverket befintliga lokaler, bliva koncentrerade på ett ställe och onödig omgång och tidsutdräkt för förflyttningar mellan kasernen samt expeditionslokalerna och sjukstugan undvikas. Sistnämnda lokaler hade varit väl belägna, så länge kåren varit förlagd till kasernfartyget Norrköping, men läge alltför avlägsna från fästningen. På grund av de med berörda förflyttningar förenade kostnaderna hade emellertid myndigheterna då icke upptagit detta förslag.

Nu hade emellertid stationsbefälhavaren i Stockholm i sitt den 17 augusti 1928 avgivna förslag till förläggningens ordnande upptagit denna fråga, och på grund härav hade marinförvaltningen anmodat nämnde befälhavare att låta utarbeta ritningar och kostnadsberäkningar för berörda lokalförflyttningar. Enligt den i anledning härav av stationsbefälhavaren verkställda utredningen skulle kostnaderna för inredning av »inre kasernen» för ifrågasvarande ändamål uppgå till 34,500 kronor. I händelse den nyss omnämnda förflyttningen komme till stånd, borde de nuvarande expeditionslokalerna och sjukstugan inredas till fem underofficersbostäder i stället för de inom fästningen belägna, vilka måste utrymmas. Kostnaderna härför uppginge till 20,200 kronor. Mot här angivna kostnadsberäkningar hade marinförvaltningen intet att erinra.

Ifrågasvarande förflyttningar ansåge myndigheterna i likhet med stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm vara synnerligen önskvärda, men hade de till följd av därmed förknippade kostnader, 54,700 kronor, ej för närvarande ansett sig kunna föreslå desamma till utförande. Enär emellertid myndigheterna ansåge, att berörda förflyttningar, så snart medel därför kunde avses, borde komma till utförande, syntes förut omnämnda inledande av vatten- och värmeledning i sjukstuga och expeditionslokaler för närvarande ej böra komma till utförande.

Engångskostnaderna för förläggningen i sin helhet uppginge sålunda, om ej ovanberörda förflyttningar och inledande av vatten- och värmeledning medtoges, till 350,000 + 10,000 + 16,000 + 10,000 eller tillhoppa 386,000 kronor.

Myndigheterna finge jämväl på grund av föreskriften i merberörda brev den 14 juni 1928 till Kungl. Maj:ts prövning överlämna i två exemplar det mellan marinförvaltningen och Marstrands stadsfullmäktige träffade, för Marstrands stad bindande avtalet rörande de erbjudanden, som från stadens sida gjorts, under förutsättning att skeppsgossekåren komme att kvarbliva i Marstrand, och ville myndigheterna beträffande detta avtal anföra följande.

Vissa villkor rörande tillförsel av vatten och elektrisk energi hade inrymts i avtalet. Beträffande vattentillförseln funne sig emellertid myndigheterna i detta sammanhang böra framhålla, att Marstrands stadsfullmäktige ej erbjudit sig att tillhandahålla skeppsgossekåren dricksvatten utan endast förbundit sig att tillgodose »färskvattensbehovet», varför fordran på Marstrands stad på erhållande av dricksvatten för skeppsgossekåren ej torde kunna uppställas.

Priset å ström för elektrisk belysning hade i avtalet mäst sättas lika med det nuvarande, vilket måste anses synnerligen högt. Orsaken till detta höga pris läge emellertid däri, efter vad myndigheterna i Marstrand meddelat, att Marstrands stad under världskriget blivit ålagd att för erhållande av elektrisk ström ansluta sig till Trollhättenätet. Kostnaderna härför hade blivit mycket höga och hölle nu på att amorteras. Först sedan amorteringen verkställdes, beräknades priset på elektrisk ström i Marstrand kunna väsentligt nedbringas. Priset för leverans av ström till kronan vore dock i avtalet satt ej obetydligt lägre än för leverans till enskilda förbrukare inom staden.

I förslaget till avtal hade inrymts en bestämmelse om, att staden, under den tid vattnet i fästningen ej erfordrades för kasernetablissemanget, skulle

äga rätt att använda vattnet i fästningen mot erläggande av ersättning här för efter samma taxa, enligt vilken avgift utginge för vatten från Stockholms stads vattenledningsverk.

Myndigheterna hemställde, att avtalet måtte vinna Kungl. Maj:ts godkännande.

I fråga om äskande av medel för förläggningen ville marinförvaltningen anföra följande.

I enlighet med Kungl. Maj:ts proposition nr 148/1928 hade riksdagen beslutat, att skeppsgossekåren skulle kvarbliva i Marstrand, samt medgivit, att av de utav 1925 års riksdag för omändring av f. d. pansarskeppen Göta och Thule till logementsfartyg till förfogande ställda medel finge tagas i anspråk ett belopp av 77,000 kronor för verkställande av vissa för skeppsgosseförläggningen i Karlstens fästning erforderliga tillbyggnads- och ändringsarbeten.

I det vid nyssnämnda proposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet hade dåvarande statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framhållit, att engångsutgifterna för förläggningen borde kunna hållas inom en kostnadsram av 350,000 kronor. Av ovanstående utredningar framginge, att själva förläggningskostnaderna kunnat inrymmas inom denna summa, om ej vissa anspråk ur arkitektonisk synpunkt framkommit, vilka betingade en kostnadsökning av 16,000 kronor. Därtill måste dock läggas kostnaderna för anordnande av ett reningsverk för vatten, 10,000 kronor, och för anskaffning av lösa inventarier, ytterligare 10,000 kronor. Totala erforderliga engångsutgifterna utgjorde sålunda 386,000 kronor. Från denna summa kunde emellertid dragas det belopp, som 1928 års riksdag anvisat för ifrågavarande ändamål, eller 77,000 kronor, vadan anslagsbehovet utgjorde 309,000 kronor.

Anslaget måste i sin helhet tagas i anspråk under budgetåret 1930/1931, för att förläggningen skulle hinna bli ordnad till den 1 oktober 1931, då skeppsgossekåren började nytt utbildningsår.

Myndigheterna ville i detta sammanhang göra följande uttalande.

Sedan riksdagen, som ovan anförts, beslutat, att Marstrands skeppsgossekår skulle kvarbliva i Marstrand och förläggas i land i Karlstens fästning, och sedan till grund för propositionen och dess kostnadsberäkningar legat ett av särskilt tillkallade sakkunniga den 19 oktober 1927 avgivet betänkande, däri förutsatts, att en kasern skulle anordnas genom påbyggnad av den s. k. Södra donjongen, hade frågan om kårens förläggning blivit bunden ej blott till Marstrand utan även till viss plats därstädes.

Den för kasernbyggnaden avsedda platsen ovanpå en betydligt hög stendonjong, vilken i sin ordning befunno sig å Marstrandsklippans krön utan något som helst skydd mot Kattegatts och Skageracks stormar, vore icke lämplig för uppförande av boningshus, allra minst en kasernbyggnad för gossar. Nämnda sakkunniga hade själva anfört, att byggnaden »på grund av det för vinden utsatta läget» måste väl uppvärmas och byggas med stor soliditet. Det vore att befara, att vinterstormarna med snö och regn komme att bli mycket pinande såväl vid själva kasernen som å fästningsgården och å andra omgivande platser, där gossarna med den nu bestämda förläggningen komme att huvudsakligen uppehålla sig.

Med anledning av det lämnade uppdraget hemställde emellertid myndigheterna, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för budgetåret 1930/1931 uppföra ett extra reservationsanslag av 309,000 kronor till erforderliga tillbyggnads- och ändringsarbeten för skeppsgossekårens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning.

Såsom redan nämnts, har 1928 års riksdag beslutat, att den till Marstrand förlagda skeppsgossekåren skall kvarbliva på sin nuvarande förläggningsort och, sedan erforderliga omändringsarbeten blivit verkställda, förläggas i land i Karlstens fästning. Vad myndigheterna anfört rörande de olägenheter, som komme att bliva förbundna med ett förverkligande av detta riksdagens beslut, är visserligen ägnat att väcka betänkligheter mot det samma. Vid övertvägande av alla på ärendets bedömande inverkan omständigheter har jag dock icke funnit tillräckliga skäl föreligga att ifrågasätta någon ändring av det fattade beslutet om kårens förläggning.

Jag anser mig i detta sammanhang böra omnämna, att stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona med skrivelse till marinförvaltningen den 31 oktober 1929 överlämnat förslag till riktlinjer för en omläggning av skeppsgosseutbildningen, som utan några mera betydande engångskostnader skulle kunna möjliggöra de båda skeppsgossekårernas sammanslagning till en kår med förläggning i Karlskrona. Marinförvaltningen och chefen för marininstaben hava emellertid i till Kungl. Maj:t avgivet yttrande av den 6 december 1929 förklarat sig med hänsyn till 1928 års riksdags beslut i förlägningsfrågan sakna anledning att ingå på prövning av stationsbefälhavarens förslag.

Det av marinförvaltningen och chefen för marininstaben framlagda förslaget rörande skeppsgossekårens i Marstrand förläggning innebär, att för ändamålet skall å den s. k. Södra donjongen i Karlstens fästning uppföras en påbyggnad, i vilken avses att inrymmas erforderligt antal logement med tvätt- och putsrum för 150—170 skeppsgossar, läsrum samt kök och matsal. I nedre våningarna av donjongen inrymmas övningsrum, logement för 30 man, hantverksrum samt dessutom en bostadslägenhet för kasernuppbördsmanen. Hela den blivande kasernbyggnaden skall förses med värmeledning.

Förläggningens behov av vatten beräknas i huvudsak kunna tillgodoses genom rörledningar från fästningens vallgrav och inom fästningsområdet befintliga brunnar. Marstrands stad har åtagit sig att, därest vattentillgången inom fästningen ej skulle förslå, genom anläggande av vattenledning tillhandahålla den vattenmängd, som ytterligare erfordras. För vattnets renande har uppförandet av ett reningsverk ansetts behöfligt.

Kostnaderna för det i marinmyndigheternas förevarande skrivelse omförmälda ursprungliga förslaget till byggnads- och omändringsarbeten m. m. hava beräknats sålunda:

Påbyggnad över Södra donjongen	kronor	206,800: —
Omändringar i bottenvåningen och våningen 1 trappa upp	»	5,200: —
Sanitära inredningar för kasernen jämte vatten- och avloppsledningar, cistern m. m.	»	19,000: —
Värmeledning i hela kasernen med varmvattenberedare m. m.	»	38,000: —
Håltagningar och efterlagningar jämte ventilationsrör med ventiler	»	27,000: —

Uppflyttning av kanoner i den s. k. Fyrkanten.....	kronor	1,000: —
Vattenanläggning för kasernen utomhus.....	»	15,000: —
Förbättring av inredningar i kök och förråd	»	3,500: —
Oförutsedda utgifter, ritningar och kontroll.....	»	34,500: —
<hr/>		
Summa kronor		350,000: —

Det efter verkställande av viss överarbetning nu framlagda byggnads- och ändringsförslaget, vilket granskats och i huvudsak godkänts av byggnadsstyrelsen och riksantikvariern, har beräknats draga en kostnad av 366,000 kronor, varav ett belopp av 16,000 kronor hänför sig till merkostnader, som uppstå till följd av de särskilda krav, som från riksantikvarierns sida ur arkitektonisk synpunkt framställts beträffande kasernbyggnaden.

Utöver nyssnämnda kostnadssumma, 366,000 kronor, tillkomma enligt det föreliggande förslaget de till 10,000 kronor beräknade kostnaderna för anläggandet av ett vattenreningsverk ävensom ett belopp av 10,000 kronor, som avsetts för erforderlig nyanskaffning av lösa inventarier m. m.

Förslag till avtal mellan kronan och staden har upprättats rörande de erbjudanden, som från stadens sida gjorts under förutsättning, att skeppsgossekåren komme att kvarbliva i Marstrand. Avtalsförslaget, som bland annat innefattar nyssberörda åtagande från stadens sida att tillhandahålla skeppsgossekåren vatten, har godkänts av stadsfullmäktige.

Det av marinförvaltningen och chefen för marinstaben framlagda förslaget synes innebära en godtagbar lösning av frågan om skeppsgossekårens förläggning i Karlstens fästning. Genom den föreslagna påbyggnaden å och omändringen av Södra donjongen samt genom anlåtande av vissa utrymmen i den s. k. inre kasernen i fästningen erhållas icke blott nöjaktiga logementsutrymmen m. m. för kårens skeppsgossar och till densamma förlagt manskap utan även övningsrum och hantverksrum m. m. i erforderlig omfattning. Den ömtåliga inramningen av påbyggnaden i det gamla fästningsbyggnadskomplexet synes enligt förslaget komma att ske på ett ur arkitektonisk synpunkt tillfredsställande sätt.

Emot de verkställda beräkningarna av kostnaderna för nybyggnads- och omändringsarbetena har jag icke något att erinra. Bortsett från den merkostnad av 16,000 kronor, som uppkommer till följd av de särskilda arkitektoniska krav, vilka av riksantikvariern framställts i fråga om påbyggnaden av Södra donjongen, hålla sig dessa kostnader inom den i propositionen nr 148/1928 angivna kostnadsramen av 350,000 kronor.

Liksom myndigheterna anser även jag det vara nödvändigt, att ett reningsverk anordnas för renande av det vatten, som tillföres förläggningen. Emot de härför beräknade kostnaderna, 10,000 kronor, har jag icke något att erinra.

Jag finner mig vidare böra förorda myndigheternas förslag om beräkning av ett belopp å 10,000 kronor för anskaffande av för förläggningen erforderliga lösa inventarier m. m.

I likhet med myndigheterna har jag kommit till den uppfattningen, att med den ifrågasatta förflyttningen av skeppsgossekårens expeditionslokaler och sjukstuga till inre kasernen i fästningen kan tillsvidare anstå.

Till de av myndigheterna beräknade utgifterna torde böra läggas kostnaderna för de utredningsarbeten, som verkställts i samband med uppgörandet av det föreliggande förslaget. Dessa kostnader uppgå enligt av marinförvaltningen i skrivelse den 19 juni 1929 lämnad uppgift till 3,736 kronor 32 öre.

Det av stadsfullmäktige i Marstrand godkända förslaget till avtal mellan kronan och staden — vilket torde få fogas såsom bilaga (Bil. A) vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende — synes mig böra biträdas av kronan. Beslut om avtalsförslagets godkännande å kronans vägnar torde emellertid böra fattas först sedan riksdagen prövat frågan om sådana åtgärder för förläggningens ordnande, som avses att bekostas av statsverket. Det lär bli nödvändigt att vidtaga jämkning beträffande stadgandet i § 8 i avtalet angående de tidpunkter, vid vilka vissa arbeten, som staden åtagit sig att utföra, senast skola vara verkställda.

Enligt vad i det föregående anförts, skulle kostnaderna för skeppsgosseförläggningens ordnande, på sätt här föreslagits, uppgå till $366,000 + 10,000 + 10,000 + 3,736:32 = 389,736$ kronor 32 öre eller i runt tal 390,000 kronor. I sin förut omförmälda skrivelse den 18 juni 1929 hava marinförvaltningen och chefen för marininstaben framhållit, att det för ombyggnadsarbetenas utförande erforderliga beloppet behövde i sin helhet tagas i anspråk under budgetåret 1930/1931, för att förläggningen skulle hinna bli ordnad till den 1 oktober 1931, då skeppsgossekåren började nytt utbildningsår. Sedermera har jag emellertid under hand inhämtat, att den nya skeppsgossekasernen skulle kunna färdigställas till nyssnämnda tidpunkt även under förutsättning, att kostnaderna fördelades på två budgetår, varvid för budgetåret 1930/1931 skulle erfordras ett belopp av 190,000 kronor. Såsom förut nämnts, har 1928 års riksdag medgivit, att för verkställande av för skeppsgosseförläggningen i Karlstens fästning erforderliga tillbyggnads- och ändringsarbeten finge användas ett belopp av 77,000 kronor av de utav 1925 års riksdag för omändring av f. d. pansarskeppen Göta och Thule till logementsfartyg till förfogande ställda medel. Behovet av medelsanvisning för ifrågavarande ändamål för nästkommande budgetår skulle alltså utgöra $190,000 - 77,000 = 113,000$ kronor.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för vissa tillbyggnads- och ändringsarbeten m. m. för skeppsgossekårens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning för budgetåret 1930/1931 under fjärde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag av 113,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställa behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

A. Lindman.

A v t a l.

Sedan Kungl. Maj:tt och riksdagen beslutat, att den till Marstrand förlagda skeppsgossekåren skall kvarbliva på sin nuvarande förläggningssort och, sedan erforderliga omändringsarbeten blivit verkställda, förläggas i land i Karlstens fästning, är mellan Kungl. Maj:tt och kronan, här nedan kallad kronan, å ena samt Marstrands stad, här nedan kallad staden, å andra sidan följande avtal träffat.

§ 1.

Staden verkställer om- och tillbyggnad samt reparationer av stadens gymnastiklokal i enlighet med bifogade ritningar (bil. 1 och 2), därvid tillika skola utföras de förändringar, som angivas i bilagda avskrift av en av gymnastikofficeren vid skeppsgossekåren i Marstrand upprättad handling (bil. 3). Staden förser lokalerna med centraluppvärmning och anordnar ventilation genom uppsättande av elektriska fläktar och friskluftventiler på lämpliga platser.

Kronan äger att så länge någon del av skeppsgossekåren är förlagd till staden hyresfritt begagna gymnastiklokalerna under minst fyra timmar dagligen efter chefens för skeppsgossekåren i Marstrand närmare bestämmande.

§ 2.

Staden garanterar anläggandet av en idrottsplats å plats, som angives i bil. 4, och i enlighet med bifogade ritning (bil. 5) samt med iakttagande av de villkor, som angivas i bilagda transumt av en av chefen för skeppsgossekåren i Marstrand upprättad handling (bil. 6).

Kronan äger att så länge någon del av skeppsgossekåren är förlagd till staden använda idrottsplatsen för kåren eller för annan avdelning av flottan, som kan vara tillfälligt förlagd till staden, under minst tjugofyra timmar i veckan efter chefens för skeppsgossekåren i Marstrand närmare bestämmande. Därjämte äga personer tillhörande flottan jämväl å andra tider begagna idrottsplatsen för enskild träning, därest hinder därför ej möter, på grund av att idrottsplatsen är upptagen för annat ändamål.

§ 3.

Staden anordnar nio stycken nya ljuspunkter inom fästningen för yttre belysning av liknande utseende och beskaffenhet som därstädes nu befintliga och i enlighet med bifogade skiss (bil. 7) och skall låta förbättra belysningen vid infartsvägarna till fästningen.

Staden åtager sig att till kasernetablissemnetet framdraga elektriska ledningar av erforderlig beskaffenhet och genom dessa leverera ström av lämplig spänning för såväl belysning som kraft. För levererad trefasenergi om 25 perioder per sek. debiteras ett pris av högst fyra öre per kwh, mätt vid stadens elektricitetsverk å högspänningssidan. För levererad likströmsenergi debiteras ett pris av högst femtio öre per kwh, mätt å hos förbrukaren uppsatt mätare, och skall priset per kwh vara minst 10 öre lägre än det för belysningsabbonenter i staden allmänt gällande.

§ 4.

Staden medgiver, att avloppsledningen från kasernetablissemnetet får utan kostnad för kronan anknytas till stadens avloppsledning (se bil. 4), vilken ledning för den skull skall, därest så finnes behövt, förändras till sådana dimensioner, att hinder ej möter för avlopp jämväl från kasernetablissemnetet.

§ 5.

Staden garanterar, att all tvätt för den till staden förlagda skeppsgossekåren jämte därtill hörande personal skall kunna utföras till skäliga priser, som inklusive eventuella transportkostnader under inga förhållanden få överstiga motsvarande priser för tvätt i Göteborg.

§ 6.

Staden förbinder sig att, därest tillgången av vatten inom fästningen skulle visa sig vara otillräcklig, förse kasernetablissemnet med färskvatten i erforderlig mängd genom av staden anordnad vattenledning samt att omedelbart påbörja arbetena härför, så snart vattenståndet i Kungsdammen vid förbrukning för avsedda ändamål sjunkit till hälften av dess vanliga nivå, och därefter skyndsamt fullfölja nämnda arbeten, så att fara för vattenbrist ej uppkommer. Skulle en sådan anordning visa sig nödvändig, äger staden rätt att, sedan vattenledningen färdigställts, under den tid, då skeppsgossarna tjänstgöra ombord, få använda vattnet i fästningen för stadens behov, i den mån det ej behövs för kasernetablissemnet. Därest kronan anordnar reningsverk och färskvatten därifrån tillhandahålles staden på dess begäran, förbinder sig staden att härför erlagga ersättning efter samma taxa, enligt vilken avgift utgår för vatten från Stockholms stads vattenledningsverk, såvida ej båda parter enas om annan debiteringsgrund.

§ 7.

Staden garanterar, att, så länge någon del av skeppsgossekåren är förlagd till staden, minst fyra lämpliga lägenheter om 2—5 rum och kök finnas att hyra i staden för kårens räkning till priser, som ej överstiga normalhyror i staden.

§ 8.

För de förpliktelser staden genom detta avtal åtagit sig och för de rättigheter staden tillförsäkrat kronan skall staden icke uppbära någon ersättning.

Avtalet är bindande för staden, sedan det antagits av stadsfullmäktige genom beslut som vunnit laga kraft samt vederbörligen undertecknats för stadens räkning.

De i § 1 omnämnda arbeten skola vara för besiktning av ombud för kronan färdigställda senast till den 1 september 1930 samt övriga arbeten senast till den 1 september 1931.

§ 9.

Tvister, som kunna härleda av detta avtal, skola avgöras av skiljemän enligt lag.

Marstrand den

Å stadsfullmäktiges vägnar:

N. VON ZWEIGBERGK

BERTIL EGNELL

J. W. OLSSON